

7. สรุปผลการศึกษา

7.1 สรุปการวิเคราะห์สภาพการใช้ที่ดิน ปี พ.ศ. 2554 และการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน ระหว่างปี พ.ศ. 2549 และ ปี พ.ศ. 2554

7.1.1 สรุปสภาพการใช้ที่ดินจังหวัดชัยภูมิ ปี พ.ศ. 2554

1) จังหวัดชัยภูมิมีเนื้อที่รวมทั้งสิ้น 7,986,429 ไร่ จากการดำเนินการสำรวจ ในปี พ.ศ. 2554 พบว่าสภาพการใช้ที่ดินจำแนกตามประเภทการใช้ที่ดิน มีรายละเอียดดังนี้

(1) พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง มีเนื้อที่รวม 265,836 ไร่ หรือร้อยละ 3.33 ของเนื้อที่จังหวัด ประกอบด้วยพื้นที่หมู่บ้านมากที่สุด มีเนื้อที่ 199,511 ไร่ รองลงมา ได้แก่ ตัวเมือง และย่านการค้า 27,375 ไร่ สถานที่ราชการและสถาบันต่าง ๆ 22,879 ไร่ ตามลำดับ

(2) พื้นที่เกษตรกรรม เป็นประเภทการใช้ที่ดินที่มีเนื้อที่มากที่สุด คือ 4,251,502 ไร่ หรือร้อยละ 53.22 ของเนื้อที่จังหวัด พืชเศรษฐกิจที่สำคัญได้แก่ นาข้าว 1,962,495 ไร่ มันสำปะหลัง 983,844 ไร่ อ้อย 850,524 ไร่ ยูคาลิปตัส 103,214 ไร่ และยางพารา 101,813 ไร่ ตามลำดับ

(3) พื้นที่ป่าไม้ มีเนื้อที่รวม 2,892,467 ไร่ หรือร้อยละ 36.22 ของเนื้อที่จังหวัด โดยพื้นที่ป่าผลัดใบสมบูรณ์มีเนื้อที่มากที่สุด 1,202,881 ไร่ ป่าดิบสมบูรณ์ 1,092,751 ไร่ และสวนป่าสมบูรณ์ 149,812 ไร่ ตามลำดับ

(4) พื้นที่น้ำ มีเนื้อที่รวม 188,931 ไร่ หรือร้อยละ 2.38 ของเนื้อที่จังหวัด ส่วนใหญ่เป็นแม่น้ำ ลำคลอง มีเนื้อที่ 70,110 ไร่ รองลงมา ได้แก่ หนอง บึง 52,697 ไร่ และอ่างเก็บน้ำ 41,101 ไร่ โดยมีเขื่อนจุฬาภรณ์เป็นแหล่งน้ำที่สำคัญของจังหวัด

(5) พื้นที่เบ็ดเตล็ด มีเนื้อที่รวม 387,693 ไร่ หรือร้อยละ 4.85 ของเนื้อที่จังหวัด ส่วนใหญ่เป็นไม้ละเมาะ 237,301 ไร่ ทุ่งหญ้า 61,314 ไร่ และพื้นที่หินโผล่ 59,632 ไร่ ตามลำดับ

2) จากชั้นข้อมูลแผนที่ป่าไม้ตามกฎหมาย พบว่า พื้นที่เพื่อการอนุรักษ์ของจังหวัดชัยภูมิ ประกอบด้วย เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขตอุทยานแห่งชาติ และเขตพื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์ (Zone C) มีเนื้อที่ทั้งหมด 2,463,200 ไร่ หรือร้อยละ 30.84 ของเนื้อที่จังหวัด โดยพบว่า พื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์ (Zone C) มีพื้นที่ป่าไม้เหลือน้อยที่สุด จำนวน 223,467 ไร่ ได้ถูกบุกรุกเป็นพื้นที่เกษตรกรรม จำนวน 182,716 ไร่ หรือร้อยละ 42.80 ของพื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์ (Zone C) ทั้งหมด พื้นที่ที่มีการบุกรุกส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เกษตรกรรม โดยเป็นพื้นที่ปลูกมันสำปะหลังมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ พื้นที่ปลูกอ้อย และพื้นที่ปลูกยางพารา ตามลำดับ

3) พื้นที่ในเขตชลประทานจังหวัดชัยภูมิมีเนื้อที่ทั้งหมด 195,789 ไร่ หรือร้อยละ 2.45 ของเนื้อที่จังหวัด มีการใช้ที่ดินเป็นพื้นที่เกษตรกรรม 166,354 ไร่ หรือร้อยละ 84.96 ของเนื้อที่เขตชลประทานทั้งหมด โดยเป็นพื้นที่นาข้าวมากที่สุด 132,457 ไร่ รองลงมาได้แก่ พื้นที่ปลูกอ้อยมีเนื้อที่ 24,200 ไร่ พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง มีเนื้อที่ 12,224 ไร่ และพื้นที่เบ็ดเตล็ดอื่น ๆ ได้แก่ ทุ่งหญ้า ไม้ละเมาะ มีเนื้อที่ 8,334 ไร่ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ถูกปล่อยทิ้งร้างไว้ไม่มีการใช้ประโยชน์แต่อย่างใด

7.1.2 สรุปการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินจังหวัดชัยภูมิ ระหว่างปี พ.ศ. 2549 และ ปี พ.ศ. 2554

จกตารางเปรียบเทียบสภาพการใช้ที่ดิน ระหว่างปี พ.ศ. 2549 และปี พ.ศ. 2554 พบว่า การใช้ที่ดินมีการเปลี่ยนแปลงทั้งในลักษณะเพิ่มขึ้นและลดลงที่สำคัญคือ

1) พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2549 จำนวน 9,329 ไร่ สาเหตุการเปลี่ยนแปลงอาจเนื่องจากจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น ทำให้ชุมชนมีการขยายตัวเข้าไปในพื้นที่เกษตรกรรม ได้แก่ หมู่บ้าน ตัวเมืองและย่านการค้า โรงงานอุตสาหกรรม ลานตากและแหล่งรับซื้อทางการเกษตร และมีการขยายพื้นที่ของหน่วยงานราชการ องค์กรท้องถิ่น โดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบล

2) พื้นที่เกษตรกรรม มีเนื้อที่เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2549 รวม 224,646 ไร่ เมื่อพิจารณาเป็นรายพืชที่สำคัญ จะพบว่าพื้นที่ปลูกมันสำปะหลังเพิ่มขึ้นมากที่สุด 502,489 ไร่ รองลงมาได้แก่ พื้นที่ปลูกอ้อย 398,110 ไร่ และพื้นที่ปลูกยางพารา 86,225 ไร่ ทั้งนี้เนื่องมาจากความแปรปรวนของราคาผลผลิตที่เพิ่มขึ้น

3) พื้นที่ป่าไม้ มีเนื้อที่ลดลงจากปี พ.ศ. 2549 จำนวน 132,209 ไร่ การลดลงของพื้นที่เกิดจากการจัดสรรพื้นที่ป่าให้แก่เกษตรกรสืบเนื่องมาจากการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจทำให้ประชาชนใช้ประโยชน์จากป่าไม้มากขึ้น ทั้งในลักษณะของการเป็นที่อยู่อาศัย การตัดไม้เพื่อการค้า และการบุกถางป่าเพื่อการเกษตร

4) พื้นที่น้ำ เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2549 จำนวน 3,534 ไร่ เนื่องจากมีความต้องการน้ำใช้ในกิจกรรมต่าง ๆ ในปริมาณเพิ่มสูงขึ้น ได้แก่ ใช้น้ำเพื่อทำนา ปลูกพืชไร่ ปลูกพืชผัก และเพื่อการอุปโภคบริโภคของประชาชนในหมู่บ้าน จึงมีการพัฒนาแหล่งน้ำ เพิ่มพื้นที่ชลประทาน โดยเน้นการเพิ่มประสิทธิภาพการกระจายน้ำสู่พื้นที่การเกษตร เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำ และการเพิ่มช่องทางระบายน้ำเพื่อลดความรุนแรงจากน้ำท่วม

5) พื้นที่เบ็ดเตล็ด ลดลงจากปี พ.ศ. 2549 จำนวน 105,300 ไร่ เป็นพื้นที่ทุ่งหญ้า ไม้ละเมาะ ไร่ พื้นที่ลุ่ม เหมืองเก่า บ่อขุดเก่า เหมืองแร่ บ่อลูกรัง บ่อดิน นาเกลือ ที่หินโคล่ ที่ทิ้งขยะ และพื้นที่ถม ที่เกิดจากเกษตรกรปล่อยพื้นที่ให้เป็นที่ทิ้งร้างมากขึ้น เนื่องจากมีการใช้พื้นที่แล้วได้

ผลผลิตทางการเกษตรไม่เพียงพอกับความต้องการมากนัก แต่ทางจังหวัดมีนโยบายส่งเสริมการปลูกพืชพลังงานทดแทนในพื้นที่ที่ทิ้งร้าง จึงมีการนำพื้นที่ที่กลับมาใช้ประโยชน์อีก

8. ข้อเสนอแนะ

1) การสำรวจสภาพการใช้ที่ดินโดยใช้เทคโนโลยีการสำรวจระยะไกลจากการใช้ข้อมูลดาวเทียมรายละเอียดสูง ทำให้การสำรวจทำได้อย่างรวดเร็ว ทันสมัย และสะดวกยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในพื้นที่ที่การคมนาคมยังไม่สะดวก ทำให้สามารถสำรวจได้ครอบคลุมพื้นที่มากยิ่งขึ้น แต่การใช้ข้อมูลดาวเทียมรายละเอียดสูงยังมีข้อจำกัดเนื่องจากในบางครั้งระยะเวลาการถ่ายภาพที่ได้ไม่ตรงกับฤดูกาลเพาะปลูก ทำให้การตีความโดยใช้ข้อมูลดาวเทียมเพียงอย่างเดียวจึงอาจทำให้เกิดความผิดพลาดได้ ดังนั้นจึงควรตรวจสอบความถูกต้องโดยการไปแผนที่สภาพการใช้ที่ดินในอดีต ภาพถ่ายทางอากาศ และการสำรวจภาคสนามร่วมกับการสอบถามข้อมูลจากคนในพื้นที่ ทำให้ได้ข้อมูลที่มีความถูกต้องและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2) ผลของการศึกษาสภาพการใช้ที่ดินและการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินจังหวัดชัยภูมิ ปี พ.ศ. 2554 พบประเด็นที่เป็นปัญหา และมีข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติให้มีการใช้ที่ดินอย่างยั่งยืนในอนาคต ดังนี้

(1) การเปลี่ยนแปลงสภาพการใช้ที่ดินจากพืชไร่ผสม ไปเป็นการปลูกพืชเชิงเดี่ยวมากขึ้น เช่น บริเวณอำเภอเทพสถิต มีการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินจากพืชไร่ผสมเป็นพื้นที่ปลูกมันสำปะหลัง อ้อย และยางพารามากที่สุด ทำให้มีผลผลิตออกสู่ตลาดเป็นจำนวนมาก แต่การเพิ่มพื้นที่ปลูกของพืชเศรษฐกิจทั้ง 3 ชนิด อาจส่งผลกระทบต่อราคาผลผลิตได้ในอนาคต ดังนั้นรัฐควรเร่งดำเนินการสร้างความมั่นคงด้านรายได้ให้กับเกษตรกร โดยการปรับปรุงและพัฒนาระบบการสร้างหลักประกันด้านรายได้ให้ครอบคลุมเกษตรกรผู้ปลูกพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศ

(2) พื้นที่ป่าในจังหวัดชัยภูมิลดลงอย่างมากตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เช่น บริเวณอำเภอหนองบัวแดง มีการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินจากพื้นที่ป่าเป็นพื้นที่ปลูกมันสำปะหลัง อ้อย และยางพารามากที่สุด เนื่องมาจากการเพิ่มขึ้นของประชากร มีความต้องการพื้นที่เพื่อทำการเพาะปลูกเพิ่มขึ้น จึงมีการบุกรุกเข้าไปทำประโยชน์ในเขตพื้นที่ป่า ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อสมดุลธรรมชาติในระยะยาวได้ รัฐควรมีกฎปกป้องกัน และบริหารการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่เหลืออยู่ให้มีประสิทธิภาพอย่างสูงสุด

(3) สถานะน้ำท่วมในพื้นที่เขตอุตสาหกรรม บริเวณภาคกลางของประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2554 โดยเฉพาะอุตสาหกรรมชิ้นส่วนรถยนต์ ทำให้การผลิตชิ้นส่วนรถยนต์ชะงักงัน และบางส่วนได้หันไปใช้ยางสังเคราะห์แทนเพราะราคาต่ำกว่า รวมทั้งสถานะเศรษฐกิจของกลุ่มประเทศยุโรปซึ่งมีความผันผวน อาจส่งผลทำให้ราคายางพาราในอนาคตมีแนวโน้มลดลงด้วย

รัฐบาลจึงควรมีการกำหนดนโยบายที่แน่นอนในการผลิตยางพารา และหาตลาดรองรับผลผลิตยางพาราในอนาคตที่จะเพิ่มปริมาณขึ้นในอีก 4-5 ปีข้างหน้า เพื่อป้องกันราคาผลผลิตยางพาราตกต่ำ เนื่องจากพื้นที่ปลูกยางพาราในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ปลูกใหม่

(4) การใช้ที่ดินไม่เหมาะสมกับสมรรถนะของที่ดิน ทำให้ผลผลิตได้ไม่ดีเท่าที่ควร และส่งผลทำให้เกิดการเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ รัฐบาลจึงควรมีมาตรการที่เข้มแข็งเพื่อให้เกษตรกรเพาะปลูกพืชในเขตการใช้ที่ดินที่กำหนดขึ้นและมีมาตรการจูงใจให้เกษตรกรทำการผลิตตามศักยภาพของพื้นที่ เช่น การส่งเสริมให้มีการปลูกพืชในพื้นที่ทิ้งร้างในเขตชลประทาน โดยพื้นที่เหล่านี้พบมากในกลุ่มชุดดินที่ 33 ซึ่งมีศักยภาพเหมาะสมในการปลูกพืชหลายชนิดทั้งข้าว พืชไร่ ไม้ผล และพืชผักได้ อีกทั้งกลุ่มชุดดินนี้อยู่ในเขตพื้นที่ชลประทานทำให้สามารถปลูกพืชได้ทั้งฤดูฝนและฤดูแล้ง ดังนั้นพื้นที่เหล่านี้สามารถที่จะนำมาพัฒนาเพื่อใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไปในอนาคตได้ รวมทั้งควรมีการสนับสนุนการใช้พระราชบัญญัติพัฒนาที่ดิน พ.ศ. 2551 และเขตการใช้ที่ดินพืชเศรษฐกิจ ให้สามารถมีผลบังคับใช้ได้อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อคุ้มครองพื้นที่ที่รัฐได้ลงทุนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการผลิตแล้วให้เป็นพื้นที่สำหรับใช้เพื่อการผลิตอย่างยั่งยืน

9. ประโยชน์ที่ได้รับ

- 1) ได้ทราบถึงสถานการณ์การใช้ที่ดินของจังหวัดชัยภูมิในปี พ.ศ. 2554 รวมทั้งปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน ระหว่างปี พ.ศ. 2549 และปี พ.ศ. 2554
- 2) สามารถใช้เป็นฐานข้อมูลในการกำหนดแผนการใช้ที่ดิน เพื่อให้เกิดการพัฒนาทางการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน
- 3) หน่วยงานต่าง ๆ รวมทั้งสถาบันการศึกษาสามารถนำข้อมูลแผนที่สภาพการใช้ที่ดินเชิงเลขไปเป็นฐานข้อมูลในการประกอบการวิจัยและค้นคว้า
- 4) สามารถนำข้อมูลแผนที่สภาพการใช้ที่ดินเชิงเลขไปใช้ในการคาดการณ์ผลผลิตพืชเศรษฐกิจล่วงหน้า เพื่อวางแผนพัฒนาพืชเศรษฐกิจในอนาคตได้เป็นอย่างดี